

ePOOKI

OULUN AMMATTIKORKEAKOULUN TUTKIMUS- JA KEHITYSTYÖN JULKAISUT ISSN 1798-2022

ePooki 53/2018

Näkökulmia voimaannuttavaan kohtaamiseen instrumenttiopetuksen pedagogiikassa

Ruotsalainen Johanna, Tötterström Jouko

2.11.2018 ::

Viimeisten 20 aikana suomalaisessa instrumenttiopetuksessa on siirrytty virhekeskeiseen arviointiin keskittyvästä opetuksesta kohti opiskelijälähtöisempää opetustapaa. Yleisen käsityksen mukaan musiikkioppilaitoksissa ei enää nykyään opeteta soitossa tapahtuvien virheiden korostamisen tai oppilaan nolaamisen ja vähättelyn kautta, vaan yhteistoiminnallisen oppimisen ja aktiivisen vuorovaikutuksen keinoin. Julkaisu syventää ymmärrystä siitä, millaisia kohtaamisia opiskelijat kokevat musiikkioppilaitosten opetustilanteissa sekä millaisia ovat myönteiset ja kielteiset merkitykselliset kokemukset musiikinopiskelijoiden soitonopiskelussa.

Johdanto

Julkaisun keskeisimmät käsitteet ovat voimaantuminen (empowerment) ja voimaantumista estävät kokemukset (disempowerment). Voimaantumisen käsitettä käytetään eri tutkimusaloilla erilaisista näkökulmista, ja sillä on vakiintunut merkityksensä esimerkiksi yhteiskuntatieteen ja terapiatyön käsitteenä. Tässä tutkimuksessa voimaantumisen käsite liittyy voimaantumiseen oppijana, jolloin voimaantumista tarkastellaan kasvatustieteellisestä näkökulmasta. ^[1] Tässä yhteydessä voimaantumisen käsitteellä tarkoitetaan soittamisen ja soitonopiskelun myönteisiä merkityksellisiä kokemuksia, jotka ilmenevät musiikinopiskelijoille oppimiseen liittyvinä voimaantunteina. Kielteiset merkitykselliset kokemukset ilmenevät voimaantumista ja voimaannuttavaa oppimista estävinä kokemuksina. Merkitykselliset kokemukset ovat yksilön omia, mutta ne mahdollistuvat yhteistoiminnallisissa kohtaamisissa muiden kanssa. Vaikka voimaantuminen oppijana on ihmisestä itsestään lähtevä, henkilökohtainen kasvuprosessi, siinä on myös sosiaalinen näkökulma, jossa erityisesti opettajalla ja opiskeluyhteisöllä on tärkeä merkitys. ^[1]

Tutkimusta varten haastatellut musiikinopiskelijat olivat jo opinnoistaan valmistuneita tai opintonsa keskeyttäneitä instrumenttiopiskelijoita eivätkä haastatteluhetkellä opiskelleet musiikkioppilaitoksissa. Haastatteluun osallistui kolme henkilöä, jotka olivat opiskelleet erityyppisissä oppilaitoksissa useita eri instrumentteja eri puolella Suomea. Tässä yhteydessä tutkittiin klassisen musiikin esittävän säveltaiteen koulutuksen opiskelijoita. Rytmii- ja kirkkomusiikin opiskelijat sekä musiikkikasvatuksen opiskelijat haluttiin tietoisesti rajata tutkimuksen ulkopuolelle, koska heidän koulutuksissaan opetustraditiot ja opiskeltavan aineen oppimistavoitteet ovat huomattavan erilaisia kuin klassisen musiikin esittävän taiteen ja instrumenttiopettajan koulutuksissa. Osa haastateltavista oli opiskellut taiteen perusopetusta antavassa oppilaitoksessa harrastustasolla, osa sekä harrastustasolla että ammatillisessa opetuksessa.

Lähtökohtana tämän tutkimuksen tekemiseen ovat havainnot, joita työssä musiikin ammattiopettajana on tehty, ja tutkijoina tulkitsemme tietoa omasta taustastamme käsin. Instrumenttiopetuksessa kohdataan usein musiikinopetuksen virhekeskeisen lähestymistavan traditio, joka ei opiskelijan näkökulmasta ole voimaannuttava pedagogisen kohtaamisen tapa: opettajan ja musiikinopiskelijan vuorovaikutuksen keskiössä ovat virheet opiskelijan soitossa ja harjoittelun kautta niistä eroon pääseminen. Virheen ympärillä työskentely on negatiivisen etsimistä ja epäonnistumisia korostavaa eikä vahvasta opiskelijan itsetuntoa tai tuota sisäisen voimaantumisen kokemuksia.

Taidepedagogiikan professori Eeva Anttila on määritellyt taidepedagogiikan tutkimuksen yhdeksi keskeiseksi tehtäväksi selvittää sen, miten taiteen perinteitä on mahdollista vaalia alistamatta taiteen oppijaa [2]. Taidepedagogiikan kontekstissa, kuten ei missään muussakaan pedagogisessa kontekstissa, ole tarkoitus synnyttää opiskelijalle uusia kielteisiä kokemuksia, vaan tarjota opiskelijalle mahdollisuus jäsentää henkilökohtaista maailmankuvaansa ja sen merkityssuhteita, auttaa hyväksymään toiseutta osaksi opiskelijan kokemusmaailmaa sekä kehittymään arvostelukykyiseksi ja ajattelevaksi ihmiseksi. [2] [3]

Fenomenologisesta tutkimustavasta

Fenomenologisen tutkimuksen tutkimuskohteena on inhimillinen kokemus ja koettu elämämaailma. Yksilön kokemus on ainutkertainen, ja se muodostaa merkityssuhteen laadullisen ytimen. Fenomenologista tutkimusta määrittää tutkijan avoimuus tutkimuskohteelle. Sitä ei määritellä ennalta teoreettisesti ja oletuksellisesti, vaan pyrkimyksenä on tavoittaa tutkimuskohte sellaisena kuin se itsessään on tai sellaisena kuin se ilmenee maailmassa. Fenomenologisen näkemyksen mukaan kaikkia kokemuksia pidetään oikeutettuina tutkimuskohteina ja tutkittavien kuvaamien kokemusten luotettavuutta ei epäillä. Tutkimuksen luotettavuus fenomenologisessa menetelmässä onkin haastateltavien kokemusten, siis tutkimusaineiston ja tutkijan välisen dialogin laadusta riippuva. [4]

Fenomenologiselle tutkimukselle tyypillisesti tämän tutkimuksen viitekehys ja ongelmat nousevat tutkijoiden elämäntilanteista, jolloin subjektiivisuus tulee osaksi tutkimusta. Omat uskomukset ja ennakkokäsitykset tutkittavaan kohteeseen on nostettava esiin, jotta ne voidaan joko hyväksyä osaksi tutkittavaa ilmiötä tai hylätä epäolennaisina. Tässä tutkimuksessa tutkijoiden esiyttäminen merkitys aineiston tulkinna on keskeistä. Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenä selvitetään, onko suomalaisessa soitonopiskelussa virhekeskeiseen arviointiin perustuvaa opetusta, joka estäisi opiskelijan voimaantumisen prosesseja. Toinen tutkimuskysymys kartoittaa, millaista voi olla voimaantumista tukeva opetus ja kohtaava vuorovaikutus musiikinopiskelun näkökulmasta. Fenomenologiselle tutkimusotteelle tyypillisesti tutkimuskysymykset nousivat haastatteluaineistosta. Voimaantumisen kokemuksia ja voimaantumista estäviä kokemuksia pedagogisesta näkökulmasta lähestyviä tutkimuksia on tehty tanssinopetukseen ja oppimiseen liittyen (esim. [5]), mutta suomalaisen soitinopetuksen kontekstista ei ole löydettävissä laajoja voimaantumistutkimuksia.

Tämä tutkimus kiinnittyy kuitenkin musiikkikasvatuksen diskurssiin pohdinnassaan siitä, mitä tarkoittaa oppijakeskeisyys musiikkikasvatuksessa. Kasvatustodellisuuden esiin nostaminen tavoitteenasettelussa ja kokonaisvaltaisemman oppijakäsityksen tuominen tarkasteluun on ollut musiikkikasvatuksen keskeisiä teemoja 2010-luvulla [6]. Oppijälähtöinen näkökulma on kirjattu musiikkikasvatuksen opetustavoitteisiin opetussuunnitelmallisella tasolla [3], mutta uudistetun musiikinoppijakäsityksen näkökulmasta tuotetun kasvatustodellisuuden toteutumisen käytännön kasvatustodellisuudessa tarvitsee vielä ajankohtaista tutkimusta musiikinopetuksen kontekstista. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on valottaa oppijälähtöisyyden toteutumista voimaantumisen tutkimuksen kautta.

Andante cantabile ♩ = 76

Primo *mp*

Secondo *mp*
p

KUVA 1. Nuoteista musiikiksi (kuvassa ote Jouko Tötterströmin sävellyksestä Meditaatio). Opiskelua, harjoittelua ja esiintymisiä. Kannustava ja voimaannuttava opetus vie pitkälle (kuva: Jouko Tötterström)

Haastattelujen toteutus

Teemahaastattelujen avulla tehtyyn tutkimukseen osallistui kolme musiikkialan klassisen musiikin instrumenttiopiskelijaa, jotka olivat opiskelleet musiikkioppilaitoksissa 8–21 vuotta. Tutkimus rajoitettiin koskemaan ainoastaan esittävän säveltaiteen koulutuksessa opiskelleita henkilöitä. Haastateltavien joukossa ei ollut rytmimusiikkia, kirkkomusiikkia eikä musiikinpedagogiikkaa opiskelleita. Haastatellut olivat iältään 28–35-vuotiaita, kaksi naista ja yksi mies. Heidän instrumenttejaan olivat laulu, puupuhallin, vaskipuhallin, kosketinsoittimet sekä kielisoitin. Musiikinopiskelijat olivat opiskelleet musiikkiopistoissa, kansalaisopistossa, konservatoriossa, korkeakoulussa sekä erilaisilla leireillä ja muilla intensiivikursseilla ja yksityisopetuksessa neljässä kaupungissa eri puolilla Suomea.

Haastattelututkimuksen yhtenä perusajatuksena oli, että osallistujat kertoisivat mahdollisimman avoimesti sekä myönteisistä että kielteisistä opiskelukokemuksistaan, joten tutkimukseen valittiin henkilöitä, jotka eivät enää opiskelleet musiikkia haastatteluhetkellä. Fenomenologisessa tutkimusotteessa aineistonhankkimistavalla on yhtä lailla suuri merkitys kuin sen analyysitavallakin. Haastattelutilanne pyrittiin luomaan hyvin turvalliseksi, jotta tutkimukseen osallistuvat pystyivät kertomaan kokemuksistaan mahdollisimman avoimesti. Haastattelussa opiskelijoilta kysyttiin heille itselleen merkityksellisistä kokemuksista ja pyydettiin arvioimaan heille merkityksellisten soitonopettajien ominaisuuksia sekä sitä, miksi he pitivät juuri kyseisiä opettajia merkittävimpinä. Haastatteluissa pyydettiin myös muistelemaan erilaisia myönteisiä ja kielteisiä tunteita, joita musiikinopiskelun eri tilanteisiin oli liittynyt. Yksittäiset haastattelut kestivät 30 minuutista puoleentoista tuntiin.

Aineiston analyysi

Fenomenologis-hermeneuttisen menetelmän mukaisen analyysin tavoitteena oli käsitteellistää aineistolähtöisesti tutkimuskysymyksissä rajattuja ilmiöitä, jotka olivat tutkimuksessa aiemmin mainitut mahdollinen soitonopiskelun virhekeskeisyys ja voimaantumista tukeva opetustapa. Tutkimuksen tuottama tieto perustuu kirjallisten lähteiden lisäksi instrumenttiopiskelijoiden kokemuksiin opetuskontekstissa tapahtuneista kohtaamisista, vaikka asiasta oli etukäteisoletuksia. Tutkija on sidoksissa omaan ymmärrykseenä ilmiöstä ateoreettisen praksiksen kautta, joten tutkimuksessa syntyneeseen kuvailevaan tietoon liittyy myös tulkintaa. Tulkinta ei välttämättä ole fenomenologisen tutkimuksen tavoite, vaan ohittamaton seuraus. Hermeneutiikassa ymmärtäminen tarkoittaa kielen ilmaisujen etenemistä tulkinnan kautta sosiaaliseen todellisuuteen. Esiymmärrys muodostuu jo tulkituista merkityskokonaisuuksista, joten ymmärtäminen tutkimuksessa ei ala alusta. ^[4] Aineiston analyysin tavoitteena oli tunnistaa ja eriyttää ilmiön olennaisin ydin epäolennaisesta sisällöstä. Koska tutkimuskohteena olivat kokemukset, pyrittiin ymmärtämään haastateltujen kokemusmaailmaa empaattisen eläytymisen kautta. Omat kokemukset opiskelusta musiikkioppilaitoksissa ja Sibelius-Akatemiassa sekä opettamisesta musiikkiopisto-, kansanopisto-, konservatorio- ja ammattikorkeakouluissa autoivat eläytyvässä tulkintaprosessissa.

Fenomenologisen analyysimenetelmän – empaattisen eläytymisen – tavoitteena oli nostaa esiin haastattelujen kautta tutkimuskohteena olevien kokemusten keskeiset merkitykset. Reflektiivisesti mielessä eläytyen läpi käymällä erilaisia vaihtoehtoja etsittiin haastateltavien opiskelukokemuksista niiden olennaisimmat merkityssisällöt. Empaattisen eläytymisen metodissa tutkijan on tärkeää tiedostaa, mitkä kokemukset nousevat aidosti aineistosta, ja mitkä tulkinnat ovat rinnastuksia tutkijan omiin kokemuksiin. Tutkimusprosessin edetessä tarkasteltiin myös omia esioletuksia kriittisesti poissulkemisen kautta, jotta voitiin siirtää syrjään sellaisia oletuksia, jotka mahdollisesti estäisivät ilmiön oleellisempien asioiden esiin tulemisen. ^[4]

Haastatteluaineiston analyysin ensimmäisessä vaiheessa haastattelut litteroitiin samalla perehtyen niihin syvällisemmin pyrkimyksenä ilmiön kokonaisvaltainen hahmottaminen. Toisessa vaiheessa aineistosta eriytettiin tutkimuskysymysten rajausten näkökulmasta merkittävät kohdat, joiden keskeiset merkityssisällöt jäsennettiin teemoiksi eläytyvän ymmärtämisen keinoin ja oman ennakkoymmärryksen kautta. Haastatteluaineistosta oli selvästi erotettavissa kaksi pääteemaa, voimaannuttavat kokemukset ja voimaantumista estävät kokemukset. Pääteemoista oli erotettavissa aineiston perusteella vielä seuraavat neljä alateemaa: itse asetettujen ja ulkoa annettujen päämäärien vaikutukset motivaatioon, häpeän ja ylpeyden kokemukset, myönteisen ja kielteisen palautteen vaikutukset itseluottamukseen sekä opiskelutilanteisiin liittyvä jännitys.

Tutkimustulokset

Voimaantuminen ja voimaantumisen esteet

Voimaannuttavan oppimisen käsitettä käytetään tässä tutkimuksessa kuvaamaan soitonopiskelun myönteisiä merkityksellisiä oppimiskokemuksia ja voimaannuttavaa oppimista estävän kokemuksen käsitettä kuvaamaan soitonopiskelijoiden kielteisiä merkityksellisiä kokemuksia. Voimaantumisen käsitettä avataan kasvatustieteellisessä merkitysyhteydessä, ja tutkimuksessa sillä kuvataan yksittäisten opiskelijoiden sisäistä voimaantumista. Voimaantumiseen liittyy myös yhteisöllinen ja sosiaalinen näkökulma, ja kohtaamiset, joissa voimaantumista tapahtuu, ovat tutkimuksessa yksilön sisäisen voimaantumisen syntyprosessissa mukana mahdollistavana ympäristönä. ^[1]

Siitosen ^[1] mukaan voimaantuminen kasvatustieteellisenä käsitteenä tarkoittaa ihmisessä itsessään käynnistyvää ja tapahtuvaa henkilökohtaista ja sosiaalista prosessia, jota toinen ihminen ei voi tuottaa eikä aiheuttaa. Voimaantunut ihminen on löytänyt omat voimavaransa sekä on itsemääräävä ja vapaa ulkoa annetuista vaatimuksista. Voimaantumista voidaan kuvata sisäisen voimaantumisen kokemuksena, joka muuttuu yksilöstä ja tilanteesta riippuen. Voimaantumisen prosessiin kuuluvat itseymmärryksen kasvu, henkinen vahvistuminen ja toimintakykyisyyden lisääntyminen. ^[1] Siitonen kuvaa voimaantumisen prosessia jäsentäviä osaprosesseja yläteemoilla päämäärät, kykyuskomukset, kontekstiuskomukset ja emootiot ^[1]. Tutkimuksessa peilataan haastatteluaineistosta nousseita teemoja näihin osaprosesseihin ja niiden keskinäisiin merkityssuhteisiin.

Tutkimuksen tuloksissa voimaantuminen oppijana soitonopiskelussa ilmeni onnistumisen tunteena, mielihyvänä, parantuneena osaamisen tunteena, itseilmaisun vapautena sekä yhteisöllisyyden kokemuksina. Soitonopiskelun kielteiset merkitykselliset kokemukset ilmenivät voimaantumisen esteinä. Niistä keskeisimmät olivat epäonnistumisen, turhautumisen, nolatuksi tulemisen, virheiden korostamisen ja häpeän kokemukset. Voimaannuttavat kokemukset liittyivät usein soitottunneilla annettuihin omaan taitotasoon tai omaan soitto-ohjelmistoon nähden vaativiin kappaleisiin, jotka oppilas oli pystynyt omaksuma opettajansa tuen avulla tai rutiiniaan ahkeramman harjoittelun tuloksena. Voimaannuttamista estävät kokemukset liittyivät usein opettajan antamaan kielteiseen palautteeseen tai kielteiseen asennoitumiseen. Seuraavassa tarkastellaan tarkemmin haastatteluista kirjattuja kokemuksia peilaten niitä Juha Siitosen voimaantumisteoriaan ^[1].

Päämäärien asettaminen ja halu oppia

"Ens alkuun kun saa nuotit eteensä niin se näyttää aivan hirveeltä. Pitää alkaa vaan alusta kahlaamaan sitä läpille ja opetella se, että ei siinä muu auta. Sitte ku alkaa selvittää sitä, niin sitte siinä tulee niinku semmosta tyydytystä. Just semmosta, että on niinku saanu selvitettyä sen, että on oppinu sitä ja oppinu sen kappaleen."
(Haastateltava 2)

Edellä oleva kokemus kuvaa useimmille instrumenttiopiskelijoille merkityksellistä motivaatioon, päämäärien asettamiseen ja saavuttamiseen sekä oppimisen haluun liittyvää teemaa: laajojen ohjelmistojen harjoittelun ja vaativien kappaleiden työstämisen alkuvaiheen epäileväisyyden jälkeen ahkeran harjoittelun kautta saavutetaan osaamista, joka tuo tyydytyksen tunteen. Taidon oppimista kuvattiin itsetunnon kasvun ja taitavuudesta kumpuavan ilon tuottajaksi. Vaikka soitottunneille lähtö ja soitotaidon harjoittelu olivat tuntuneet joskus uuvuttavilta, oppimisen kokemusten tuoma tyydytys sai jatkamaan harrastusta ja tavoittelemaan järjestelmällisesti haastavampia päämääriä (vrt. ^[1]).

Siitonen ^[1] kuvaa voimaantumisteoriassaan neljää osaprosessien ja näkökulmien kategoriaa, jotka ovat merkityksellisiä voimaantumisen kannalta. Ensimmäinen kategoria koostuu päämäärien asettamiseen ja tavoittelemiseen liittyvistä osaprosesseista, joita ovat toivottuihin tulevaisuuden tiloihin liittyvät prosessit, valinnanvapautteen ja itsemääräämiseen liittyvät prosessit sekä arvot. Voimaantumisen edellytyksenä on, että ihminen voi asettaa itselleen suuria päämääriä sekä niiden toteutumiseen tähtäviä pienempiä välipäämääriä. Itse asetettuun päämäärään pyrkiminen motivoi välipäämäärien tavoittelussa, ja välipäämäärien saavuttaminen taas motivoi tavoittelemaan tulevaisuuden toivottuja tiloja. Tämä tavoitteiden asettamisen ja saavuttamisen voimavaroja vapauttava positiivinen kierre tuottaa voimaantumista eli voimaannuttaa oppijaa. ^[1]

Musiikinopiskelijoiden haastatteluissa esiintyi usein päämäärien asettamiseen liittyviä ja niiden saavuttamiseen liittyviä merkittäviä kokemuksia. Haastatteluissa tavoitteet liittyivät määritellyn taitotason saavuttamiseen, jonka mittarina toimivat tiettyjen haastaviksi miellettyjen tunnettujen ohjelmistojen hallitseminen. Korkean taitotason saavuttaminen yhdistyi opiskelijoiden puheessa arvostuksen saamiseen omassa sosiaalisessa yhteisössä, toisten musiikkiopiskelijoiden ja muusikkojen keskuudessa. Arvostukset ohjaavat elämää erityisesti juuri luomalla päämääriä, ja päämäärien tavoittelu kuuluu ihmisen toiminnan perusrakenteeseen. Voimaantumisen kannalta asetettujen päämäärien realistisuus on ratkaisevaa, koska ne todennäköisesti saavutetaan, mikä innostaa tavoittelemaan uusia, haasteellisempia päämääriä. ^[1] Opettajan rooli päämäärien realistisuuden arvioinnissa on tärkeä. Korpinen ^[2] muistuttaakin, että opiskelijalle annettavien tehtävien tulisi olla hänen yksilöllisen taitotasonsa mukaisia, jolloin heille avautuu onnistumisen mahdollisuus ^[2]. Haastatteluissa tuli useasti esiin kokemus pettymyksestä ja häpeästä, kun opettajan antama soittoläksy oli osoittautunut opiskelijan taitotasoon nähden liian haastavaksi:

» "Ku mä en osannu soittaa sitä, niin (opettaja) otti sen nuotin, ruttas sen ja heitti roskeen siinä mun silmien eessä. Siis se ei niinku antanu mun ees yrittää sitä enää harjotella, eikä se yrittäny opettaakaan sitä (tekniikkaa) sen jälkeen moneen vuoteen. Se oli just semmonen, että ei ees uskonu, että mä ees pystyisin sen oppimaan." (Haastateltava 3)

» "[Opettajan] kans valittiin semmonen kappale, joka oli A-kurssin kappale, ja se sitte harjotutti tosi hyvin sen biisin ja sitte sen pysty niinku soittamaan melkein täydellisesti sitte workshopissa. Ja se, että se opettaja tavallaan niinku ei vähätelly sitä mun osaamista siinä opetustilanteessa, että vaikka se ei kuulunu tavallaan ohjelmistoon niin – niinku B-kurssin ohjelmistoon – niin kuitenkin niinku ohjas sen pyynnöstä." (Haastateltava 1)

Annettujen tehtävien on tarjottava kuitenkin riittäviä haasteita oppijalle, jotta niissä onnistuminen vahvistaisi ja monipuolistaisi oppijan minäkäsitystä edelleen ^[2]. Aineistosta nousi toisaalta myös voimaannuttavia kokemuksia liittyen opiskelijan taitotasoon tai omaan soitto-ohjelmistoon nähden vaativien kappaleiden omaksumisesta saavutettuun mielihyvään. Onnistumisen kokemuksissa opiskelijat olivat kuitenkin itse valinneet kyseisen kappaleen ohjelmistoonsa ja motivaatio harjoitteluun oli tullut opiskelijan ja opettajan onnistuneesta yhteistoiminnallisesta harjoittelusta:

Oppijaa tulisi rohkaista tekemään omia päämääriään koskevia valintojaan itsenäisesti ja opettaa myös arvioimaan päätöstensä seurauksia ^[2]. Vapauden kokemukset ovat oleellinen osaprosessi sisäisen voimaantumisen rakentumisessa, joten vapaus ja itsemäärääminen ovat voimaantumisen kannalta tärkeitä käsitteitä. Vapaaehtoisuuden pohjalta tehdyt itsenäiset valinnat ja omien päämäärien asettaminen ovat merkittäviä arvostuksen ja luottamuksen rakentajia opettaja-oppilassuhteessa. Itsemäärätyt valinnat turvallisessa ympäristössä muodostuvat yleensä myönteisiksi oppimiskokemuksiksi, ja hyväksyvässä ilmapiirissä saaduilla kokemuksilla on positiivista minäkuvaa vahvistava vaikutus, erityisesti varmuuden tunnetta, omaa kyvykkyyttä, itseluottamusta ja itsearvostusta lisäävästi. ^[1]

Voimaantumisteoriaan liittyvään voimaantumisen kategoriajärjestelmään sisältyy monia arvoja (mm. vapaus, valinnanvapaus, itsenäisyys, turvallisuus, vastuu, kunnioitus, arvostus), jotka ovat merkittäviä voimaantumisen prosessissa. Henkilökohtaisten päämäärien asettamiseen vaikuttavat opiskelijan arvotaustan lisäksi myös hänen tarpeensa ja oikeutensa. ^[1]

KUVA 2. Suuri osa instrumenttitaitojen harjoittelusta tapahtuu yksin ja suljettujen ovien takana esimerkiksi harjoitustilassa tai kotona (kuva: Jouko Tötterström)

Kykyuskomukset, häpeän kokemukset ja vastuunkantaminen

Haastattelujen voimaantumista estävien kokemusten yksi keskeinen ja toistuva teema olivat musiikinopiskelussa ilmenneet häpeän kokemukset. Jokainen haastateltava oli kokenut häpeän tunteita instrumenttiopiskeluun liittyen.

"Häpeää koin melkein joka päivä ko tuli virheitä ja ei ollu harjotellu tarpeeksi ja sitte varsinki (oppilaitoksessa), niin esiintymisethän meni jännityksen piikkiin hyvin monesti penkin alle, että joskus niitä on kyllä hävenny silmät päästänsä."
(Haastateltava 1)

Häpeä liittyi yleensä virheiden tekemiseen soitossa ja siitä saatuun palautteeseen. Virhekeskeiseen arviointiin perustuvasta opetuksesta oli kokemuksia jokaisella tutkimukseen osallistuneella instrumenttiopiskelijalla:

- » "[Instrumentilla] kun olin oman kappaleeni esittänyt opettajalle, niin opettaja sille sano että no tuossa ei niinko ollu mitään oikeeta. Tuossa ei menny mitään kohdalleen. Ei, tuossa ei ollu yhtään oikeeta säveltä. Se oli siis semmosta äärimmäisen nöyryyttävää." (Haastateltava 2)
- » "Aika monta kertaa jännitti, varsinki [oppilaitoksessa] ko oli workshoppeja, joissa oli sille tosi vittumaisia opettajia sielä arvostelemassa ja kuuntelemassa. Niin niitä niinku jännitti sille niitten kommentteja ja palautetta siitä omasta soitosta. Niinku sellasia opettajia, jotka tietää että ne on niinku – sanoo asiat tosi suoraan ja on tosi niinku, että ne ei yhtään kaunistele omia sanomisia. Että jos joku asia on menny päin vittua, niin ne sanoo että sie soitit sen päin vittua. Toisaalta ihan hyväki, mutta että se oli aina semmonen jännitysmomentti niissä, ko joutu niille, niitten eessä soittaa. Se oli niinku semmonen henkilökohtanen kynnyks aina mennä sinne, tiesi että niitten kans joutuu olemaan tekemisissä sille muissaki opinnon vaiheissa ja sille että siitä jäi semmonen paha maku suuhun." (Haastateltava 1)

Voimaantumisteorian näkökulmasta häpeän tunteet opetus kontekstin kohtaamistilanteissa tuottavat voimaantumista estäviä kokemuksia. Erityisen merkityksellisiä ja voimakkaita kokemuksista tekee se, että instrumenttiopettajan ja oppilaan välinen yhteistyö on pitkäaikainen, henkilökohtainen ja luottamuksellinen suhde, jossa opiskelija kokee syvää arvostusta opettajaansa kohtaan. Voimaantumista estäviä kokemuksia synnyttävät kohtaamistilanteet ja niiden yksilöllinen kokeminen liittyvät läheisesti ihmisen minäkuvaan ja siitä kumpuaviin kykyuskomuksiin. Voimaantumisteorian toinen osaprosessien kategoria on kykyuskomuksia luovat prosessit, jotka koostuvat minäkäsityksen ja erityisesti itsetunnon kasvuun liittyvistä prosesseista, itseluottamuksen ja itsearvostuksen kasvun prosesseista sekä itsesäätelyn ja vastuunkantamisen oppimisen prosesseista ^[1].

Ihmisen minäkuvaalla tarkoitetaan yksilön kokemuksellista käsitystä omasta itsestä ja ihmisen suhteesta ympäröivään maailmaan. Suhteellisen pysyvä minäkäsitys rakentuu suurelta osin jo lapsuuden ja nuoruusiän aikana, mutta minäkuva kehittyy ja muuttuu koko elämänkaaren ajan. ^[8] ^[9] Minäkäsityksen syntyminen edellyttää vuorovaikutusta muiden ihmisten kanssa, ja siihen sisältyvät sekä ihmisen yksilöllinen että sosiaalinen kokemusmaailma ^[8] ^[9]. Identiteetti voidaan käsittää myös sosiokulttuurisena prosessina, joka muuttuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja kiinnittää meidät osaksi erilaisia yhteisöjä ja ryhmiä. Minäkäsitys on merkityksellinen oppimisen voimaantumisprosessissa, koska oppijan käsitys itsestään on yhteydessä siihen, miten hän arvioi omat kykynsä ja niihin liittyvät voimavarat verrattuna tulevaisuuden odotuksiin, joita hänellä on. Myönteinen minäkuva auttaa suhtautumaan optimistisesti tulevaisuuteen ja asettamaan realistisia päämääriä. Ihminen arvioi myös ympäristöönsä minäkuvastaan käsin: oppija omaksuu helposti sellaista tietoa, joka tukee hänen minäkäsitystään, mutta sellainen tieto, joka on ristiriidassa ihmisen minäkuvan kanssa, usein hylätään tai torjutaan. ^[1]

Minäkuvaan liittyvien käsitteiden, itseluottamuksen, itsearvostuksen ja itsetunnon rakentuminen ovat voimaantumisen osaprosesseja, joissa myös oppijan toimintaympäristöllä on usein keskeinen merkitys. Itseluottamuksella tarkoitetaan menestyksen tai onnistumisen odotusta ja uskoa siihen, että omat yritykset tuottavat tulosta. Itsearvostuksella puolestaan tarkoitetaan tyytyväisyyttä itseensä sellaisena kuin on, itsehyväksyntää ja itsekunnioitusta. Itseluottamuksessa korostuu tekeminen, itsearvostuksessa taas oleminen. ^[1]

Opettaja on tärkein myönteisen sosiaalisen toimintaympäristön rakentaja instrumenttiopiskelijalle. Myös toisilla opiskelijoilla ja ammattimuusikoilla on roolinsa sosiaalisen toimintaympäristön ilmapiirin muokkaajina. Hyväksyvä ja arvostava ilmapiiri antaa oppijalle rohkeutta ottaa riskejä ja kokeilla uutta. Onnistuessa saavutettu itseluottamus kasvattaa myös itsearvostusta ja tervettä itsetuntoa. Itseluottamuksen, itsearvostuksen ja itsetunnon kasvun prosesseissa oppijan sisäinen voimantunne vahvistuu eli tapahtuu voimaantumista, kun taas itseluottamusta ja itsearvostusta heikentävät prosessit tuottavat voimaantumista estäviä kokemuksia. ^[1] Korpisen ^[7] mukaan oppijan itsearvostuksen kehittyminen edellyttää myönteisen ja kannustavan palautteen saamista ohjaajiltaan, sillä myönteiset ja edistymistä kuvailevat arviointit lisäävät itsearvostusta ^[7]:

"Ku mä oon tehny niitä tutkintoja, niin siitä, että miten hyvin ne ovat sit menny ja siinä saanu sitte hyvää palautetta ja tällä tavalla. Että ne on niinko ollu semmosia mieleenpainuvia positiivisia kokemuksia." (Haastateltava 2)

Opiskelijoiden saama palaute opinnoissa edistymisestä tulisi olla yksilöllistä. Henkilökohtaisen palautteen saaminen luo tunteen, että opettaja arvostaa oppilasta yksilönä. Palautetta tulisi saada erityisesti sellaisista asioista, jotka ovat merkityksellisiä ja arvostettuja oppilaalle itselleen. Kun opettaja antaa negatiivista palautetta, sen tulisi olla mahdollisimman yksityiskohtaista ja koskea vain suorituksia, ei opiskelijoiden persoonallisuutta. [2] Soitonopiskelijoiden haastatteluissa tuli esille, että palautetilanteissa opettajien antama kritiikki oli suorituksen ohella koskenut myös opiskelijan henkilökohtaisia ominaisuuksia. Persoonaan liittyvät palautteet oli koettu epäasiallisina, kielteisinä, nöyryyttävinä ja itsearvostusta vähentävinä tilanteina:

"Semmosia henkilökohtasuuksiin... Moitetta, niinku omaan persoonaan liittyvää moitetta." (Haastateltava 2)

Eryityisesti ne opiskelijat, jotka menestyvät opinnoissaan heikosti, tarvitsevat tukea itsearvostukselleen. Opintomenestyksestä riippumatta jokaisen oppijan tulisi voida kokea olevansa arvokas ja hyväksyty. Palautetilanteissa ilmapiirin tulisi aina olla myönteinen, kunnioittava ja empaattinen. Pilkkallinen tai ylimielinen palaute tuottaa voimaantumista estäviä kokemuksia. [2] Haastateltavien kertomuksissa kaikki kohtaamisen tilanteet eivät ole tuottaneet arvostamisen ja hyväksymisen kokemusta, vaan opettajan käyttämät sanavalinnat ja myös sanaton viestintä ovat heikentäneet opiskelijan itsearvostusta ja itseluottamusta, ja vaikuttaneet sitä kautta opiskelijan minäpystyvyyden kokemukseen heikentävästi. Haastatteluissa opiskelijat kertoivat vuorovaikutustilanteista, joissa he olivat kokeneet, että opettaja piti heitä tyhminä tai pystymättöminä:

"Oli semmosta vähän semmosta nakkelta tai tällasta. Sano että joo että "onkos päässy unohtumaan", tai jotenki miten hän sanokaan, mitä sanoja hän käytti... [Opettajan] kohalla niin kans tuli vähä semmonen, että hänellä on semmonen asenne muhun, että mä en niinku hallitte, tai mä en osaa, tai että mä oon vähän jotenki tyhmä. Tai hän niinku asennoituki sitte silleesti." (Haastateltava 2)

Kun oppija kohtaa epäonnistumisia, on tärkeää käydä yhdessä opettajan kanssa läpi epäonnistumiseen johtaneet syyt. Eryitystä huomiota tulisi kiinnittää täsmällisen palautteen antamiseen herkille opiskelijoille sekä toisaalta alisuoriutujiin, jotka toistuvasti asettavat tavoitteensa liian matalalle. [2]

Yksi voimaantumisen osaprosesseista liittyy henkilökohtaisen vastuun kantamiseen sitoutumiseen. Vastuun ottamisen edellytyksenä on, että oppija on vapaasti ja itsenäisesti asettanut päämääriä, joihin hän oman halunsa mukaisesti pyrkii. Vapaus, vastuu ja voimaantuminen ovat kiinteästi vuorovaikutuksessa toisiinsa ihmisen henkilökohtaisissa ja sosiaalisissa käyttäytymisprosesseissa. [1] Haastatteluissa vastuun ottaminen liittyi paitsi omista oppimistavoitteista suoriutumiseen, myös sitoutumiseen musiikki- ja opiskeluyhteisön yhteisten onnistumispyrkimysten edistämiseen. Siitonen [1] kuvaakin voimaannuttavan vastuunkantamisen sisältävän myös sosiaalisen vastuuntunteen kokemisen ja siitä kumpuavan rakentavan kollektiivisen työskentelykulttuurin omaksumisen osaksi omaa toimintaa [1]. Kykyuskomusten ja vastuunkantamisen yhteyttä kuvaa hyvin seuraava ote erään musiikinopiskelijan haastattelusta:

"Silloin ko tietää, että pystyy suoriutuun niistä soitoista paremmin ko omat sektiotoverit tai muuta, niin silloin sitä on aika niinku vahvoilla ja pystyy sitte ottamaan enemmän vastuutaki niissä tilanteissa." (Haastateltava 1)

KUVA 3. Harjoittelun tuloksia punnitaan usein luokahuoneessa. Opetustilanne voi olla hyvin intiimi, esimerkiksi opettajan ja oppilaan välinen kahdenkeskinen kohtaaminen (kuva: Jouko Tötterström)

Toimintaympäristöstä nousevat arvostuksen kokemukset

Haastatteluissa soitonopiskelijat kuvasivat opettajasuhdettaan tärkeimmäksi sosiaalisen toimintaympäristön näkökulmasta ja vuorovaikutustilanteiden ilmapiiriä merkittäväksi opiskelukokemukseen vaikuttavaksi tekijäksi. Voimaantumisteorian kolmas osaprosessin kategoria kuvaakin toimintaympäristöön liittyviä tekijöitä, kontekstiuskomuksia. Niihin kuuluvat hyväksynnän, arvostuksen, luottamuksen ja kunnioituksen kokemukset, työskentelyilmapiiri, koettu toiminnanvapaus, yhteistoiminnallisuus, kollegiaalisuus ja tasa-arvoisuus ^[1].

Kontekstiuskomukset ovat oppijan arvioita siitä, onko toimintaympäristö tehokkaan ja päämäärien tavoittelun mahdollistava. Luottamusta heikentävä ja kielteinen ilmapiiri voi saada oppijan luopumaan päämäärästään, kun taas luottamukselliseksi koetussa ilmapiirissä oppija uskaltaa tavoitella asettamiaan päämääriä sekä kokea luottamuksellisen ilmapiirin voimavaroja vapauttavaksi. Voimaantuminen omien voimavarojen vapautumisen kautta voi puolestaan olla merkityksellistä sekä oppimisen että kontekstiuskomusten vahvistumisen kannalta. ^[1]

Hyväksynnän, arvostuksen, luottamuksen ja kunnioituksen kokemukset ovat erittäin merkityksellistä voimaantumisessa. Voimaannuttava vuorovaikutus edellyttää oppijan ja opettajan molemminpuolista luottamusta ja kunnioitusta, sekä molempien osallistumista ja sitoutumista opetustilanteeseen. Voimaannuttavasta vuorovaikutuksesta opetustilanteissa puhuttaessa on kuitenkin muistettava voimaantumisen käsitteen määritelmä, jossa kuvataan voimaantumista oppijan henkilökohtaisena prosessina. Hyvä opettaja voi edesauttaa opiskelijoitaan voimaantumaan, mutta siihen tarvitaan oma motivaatio. Ilmapiirin turvallisuus, avoimuus, kannustavuus ja ennakkoluulottomuus ovat kuitenkin läheisessä yhteydessä

voimaantumiseen, ja mahdollistavan ilmapiirin luomisesta ovat opettaja ja opiskelija yhdessä vastuussa. [1] Tutkimusaineistosta ilmeni, että opiskelijoiden kokemukseen myönteisestä opiskeluilmapiiristä vaikuttivat ennen kaikkea opettajan osoittama aito kiinnostus ja välittäminen opiskelijoistaan. Haastatellut pitivät tärkeänä, että opettajat olivat kiinnostuneita heistä myös ihmisinä, ja huolehtivat heidän hyvinvoinnistaan opiskelujen lisäksi myös muissa elämänpiiriin kuuluvissa asioissa.

» "Hän sitte kysy että miten menee ja tällä lailla. Ja mitä kuuluu, näin ko tunnille ko tulin niin siinä alku- tämmösiä jutteluita. Ja jos oli sitte joku asia, mistä oltiin vaikka edellisellä tai edellisillä kerroilla puhuttu, niin hän saatto sitte kysyä, että mitä niinkö niille asioille kuuluu tai miten niitten kanssa kävi ja tällä tavalla tulla sitte uuestaan siihen keskusteluun." (Haastateltava 2)

Oppijan kokema sosiaalinen arvostus eli kollegiaalisuuden ja tasa-arvoisuuden kokeminen on merkityksellinen sisäisen voimantunteen rakentumisessa [1]. Kollegiaalisuus opettaja-oppilassuhteessa tarkoittaa yhteistoiminnallista ja tasa-arvoista vuorovaikutuksen tilaa. Haastatteluaineiston perusteella opiskelijat olivat kokeneet voimaantumista sellaisissa kohtaamisen tilanteissa, joissa heidän näkökulmalleen ja osaamiselleen oli annettu arvoa. Yhteisesti opettajan kanssa asetetut päämäärät ja valitut ohjelmistot olivat myös voimauttaneet opiskelijoita.

» "Sit ku se [opettaja] sano, että tuota hän vois oikeesti kuunnella, siis vaikka niinku kotona levylltäkin. Se oli aika mieletön se tunne. Että siinä vaiheessa tuntu, että nyt on niinku saavuttanu jotain, jonku niinku tason siinä soitossa." (Haastateltava 3)

KUVA 4. Estradille halutaan ja siellä soittamista sekä laulamista rakastetaan, jännitetään ja joskus myös pelätään. Esiintyminen voi olla unelmien täyttymys, mutta joskus esiintyjä kokee pettymyksen – kaikki ei mennyt suunnitellusti (kuva: Jouko Tötterström)

Emootiot toiminnan säätelijöinä ja energian rakentajina

"Tuntu, että oisin jaksanu harjotella vaikka viikon putkeen. Se ei yhtään väsyttäny sillon se homma, sen [tekniikan] oppimisesta tuli vaan niin mieletön buusti sillon." (Haastateltava 3)

Erään haastatellun edellä kuvaama buusti tai flow-kokemus ovat toiminnan sujuvuutta ja tekemisen lumoa luonnehtivia energisoivia emootiokokemuksia. Flow-kokemukset ovat tunteiden valjastamista oppimisen edesauttamiseksi. Positiivisen oppimista edistävän tunnekokemuksen aikana tunteet ovat hallittuja ja kanavoituja auttamaan tehtävän suorittamista. Innostuneisuuden tuoma mielihyvä on jo itsessään palkitsevaa, ja se motivoi harjoituttamaan taitoa entistä ahkerammin. Positiivisen tunnemielialan saavuttaminen osana harjoitusrutiinia on yksi voimaantumisprosessin osa. Oppimisprosessiin liittyviä positiivisia emootioita saavutetaan todennäköisimmin hyväksyvässä, turvallisessa, luottamuksellisessa, arvostavassa ja kunnioittavassa ilmapiirissä. Positiivisten emootioiden kokeminen osana omaa voimaantuneisuutta tukee oppijan motivaatiota harjoitella ilman ulkoisen palkkion toivetta tai pelkoa rangaistuksesta. [\[1\]](#)

Oppijan kokemien emootioiden merkitys sekä päämäärien että pystyvyysuskomusten herätteenä on keskeinen. Oppija hyödyntää emootioita arvioidessaan mahdollisuuksiaan asettaa ja saavuttaa päämääriä. Toiveikkuudella ja positiivisella latauksella on energiaa synnyttävä vaikutus ihmisen toimintaan, kun taas pettymykset tuottavat säätelevää toimintaa. Emootiot eivät sisällä suoraa tietoa, jonka perusteella oppija tietäisi tavoitella toisia päämääriä ja vältellä toisia, mutta ne voivat antaa johtolankoja päämäärien sisällöistä vaikuttamalla ihmisen huomion suuntaamiseen, mieleen palauttamiseen, tulkintaan, päätöksentekoon ja ongelmanratkaisuun ennustettavissa olevilla tavoilla. [\[1\]](#)

Voimaantuminen mahdollistuu onnistumisen kokemusten kautta. Ihanteellisissa tapauksissa myös epäonnistuminen voi olla oppimisen mahdollisuus. Hyväksyvässä ja kannustavassa toimintaympäristössä epäonnistumisten reflektointi on mahdollista, koska epäonnistumisia ei tarvitse pelätä eikä hävetä. [\[1\]](#) Epäonnistumisen pelko ja siitä kumpuava opiskelutilanteisiin liittyvä jännitys ovat tyypillisiä virhekeskeiseen arviointiin perustuvaan opetustapaan liittyviä ilmiöitä. Opetustilanteiden jännittäminen ja pelkääminen ovat säätelevää toimintaa, jotka ovat seurausta tilanteisiin liittyvistä kielteisistä emootioista. Aiemmat opiskelukokemukset, joissa opiskelija on kokenut häpeää, nöyryytetyksi tulemistä ja reflektoimatta jääneitä epäonnistumisia, jättävät tunnejäljen, joka pelon kautta yrittää ohjata opiskelijaa välttämään opiskelutilanteisiin menoa. Haastateltavat kertoivat useita kokemuksia tilanteista, joissa he olivat kokeneet tulleen nolatuiksi ja joiden jälkeen musiikinopiskeluun liittyviin tilanteisiin meno oli alkanut jännittää, pelottaa ja jopa ahdistaa heitä:

"Ja sitte tuoki sitte vielä tuo teorialunnille meno myöskin. Että siellä oli vaikeita asioita, joita mä en hallinnu. Ja sitte jos multa, semmonen pelko sitte, että multa kysytään. Ku monesti oli silleesti, että käytiin jotaki lävitte ja siinä niinko joutu vastaamaan sitte. Niin ku ei hallinnu jotaki melodiakirjotusta tai jotaki, niin se oli niinko... Sitä jännitti tai pelkäs." (Haastateltava 2)

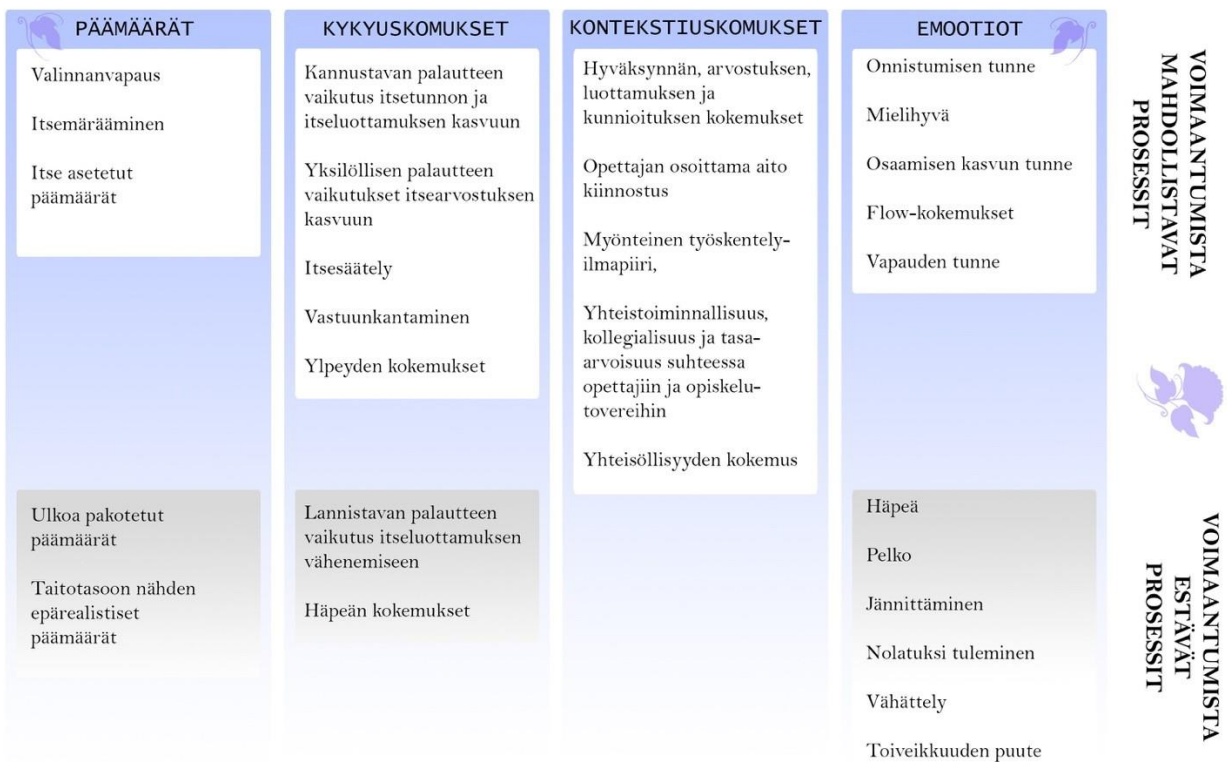

"Varmaan siitä niinku alkuvaiheessa jäi semmonen kauhea pelko, esiintymispelko niistä huonoista kokemuksista. Mutta sitte sen oppi jotenki niinku jossaki vaiheessa, ko oli tarpeeks esiintymisiä, niin sen oppi niinku purkamaan sitä kautta. Että ei tavallaan enää välittäny, muuta ko että soitti itellensä vaan niitä juttuja jotenki." (Haastateltava 1)

Haastateltavat kertoivat useista purkamatta jääneistä epäonnistumisen kokemuksista, jotka pahimmillaan olivat johtaneet toiveikkuuden menettämiseen. Toiveikkuus ja erityisesti toiveikkuuden puute ovat voimaantumisen merkityksellisiä osaprosesseja. Opettajan olisi tärkeää säilyttää toiveikkuutensa myös oppijan epäonnistumisten kokemusten aikana, sillä se kasvattaa myös oppilaan toiveikkuutta, oppilaan itseluottamusta sekä uskoa

opettajan käsitykseen hänen menestymisensä mahdollisuuksista. Toiveikkuuden kautta opiskeluun kiinnitty myönteisiä emootioita, mikä edelleen vaikuttaa oppijan voimavarojen vapautumiseen ja voimaantumiseen. [1] Toiveikkuuden puute taas tuottaa voimaantumista estäviä oppimiskokemuksia:

» "[Opettaja] ei ees kattonu mua sen jälkeen. Siinä vaan jotenki päätä riiputti, ja kai se niinku häpes sitä, häpes mua. Että hänen oppilaansa oli niin huono. Oisin oikeesti kaivannu siinä jotaki kannustusta, mutta opettajaki meni jotenki siitä mun mokailusta niinku ihan paskaksi. Se oli oikeestaan se, sen jälkeen päätin, ettei musta mitään ammattimuusikkoa tule." (Haastateltava 3)

KUVA 5. Artikkelin tutkimusaineistosta ja Juha Siitosen [1] voimaantumisteorian kategorioinnista nousseet voimaantumisen osaprosessit (kuva avautuu isommaksi klikkaamalla)

Pohdintaa ja johtopäätöksiä

Tutkimuksessa pyrittiin ymmärtämään musiikkioppilaitoksissa opiskelevien merkityksellisiä oppimiskokemuksia ja niistä kumpuavaa voimaantumista tai voimaantumisen estymistä. Aineiston keskeisimmät merkityskokonaisuudet on tuotu esille tulkintamme mukaisesti, ja niitä on analysoitu voimaantumisteoreettisesta näkökulmasta. Tulokset osoittavat, että soitonopiskelu voi olla voimaannuttavaa, mutta soitonopetuksen kohtaamistilanteissa voi syntyä myös voimaantumista estäviä kokemuksia. Sitoutunut, pitkäjänteinen ja määrätietoinen instrumenttiopiskelu oli kasvattanut soitto-oppilaiden itseluottamusta, itsetuntoa ja vastuunkantoa sekä tuottanut voimavaroja arkeen. Voimaantumista tuottavat onnistumisen ja oppimisen kokemuksista saatu mielihyvä, flow-kokemukset, itseilmaisun vapautuminen ja yhteisöllisyyteen kasvaminen. Voimaantumisen esteinä ilmenevät kielteiset merkitykselliset oppimiskokemukset syntyvät epäonnistumisissa ja häpeän kokemuksissa.

Oman instrumenttiopettajan rooli oli yksi keskeisistä esiin tulleista voimaantumista tukevista tekijöistä. Opettajan osallisuus hyväksyvän, arvostavan ja kannustavan opiskeluilmpiiirin luomisessa oli kaikkein määräävimäksi koettu tekijä. Ilmpiiirin myönteisyyteen vaikuttivat opettajan viestintä yleisesti,

palautteenantoon liittyvät vuorovaikutustilanteet sekä epäonnistumisten reflektointi oppimiskokemuksen näkökulmasta. Erityisesti opettajan merkitys korostui kuitenkin voimaantumista estävien kokemusten kohdalla. Opiskelutilanteisiin liittyvä jännitys ja pelko olivat seurausta aiemmista kielteisistä kokemuksista, joissa vuorovaikutustilanteisiin oli liittynyt nöyryytystä, nolaamista, väheksyntää ja välinpitämättömyyttä.

Tuloksista käy ilmi, että suomalaisissa musiikkioppilaitoksissa on edelleen virhekeskeiseen arviointiin perustuvaa opetusta. Opetuksen traditio instrumenttiopetuksessa on vahvasti läsnä, eikä tarkoituksena ole kyseenalaistaa kaikkia tai edes suurinta osaa vuosisatoja vanhasta, toimivasta opetusperinteestä, vaan tehdä näkyviksi niitä voimaantumista estäviä kokemuksia tuottavia kohtaamistilanteita, joita virhekeskeisyys voi instrumenttiopiskelussa luoda. Virhekeskeinen opetustapa voi tutkimuksen mukaan aiheuttaa opiskelijoissa jännittämistä, pelkoa, ahdistusta sekä opiskelutilanteiden ja tiettyjen opettajien välttelyä.

Haastatellut kuvasivat häpeää aiheuttavia tilanteita esimerkiksi pelkän negatiivisen palautteen antamiseksi, liian suoran palautteen antamiseksi, tahalliseksi ilkeydeksi ja opiskelijan henkilökohtaisten, persoonaan liittyvien ominaisuuksien arvosteluksi, nolaamiseksi muiden oppilaiden edessä ja oppilaan alentamiseen pyrkiväksi viestinnäksi. Nolaamiseen ja alentamiseen ja niistä kumpuavaan pelkoon ja jännitykseen perustuva opetus voi motivoida harjoittelemaan aktiivisesti soittoa tai laulua lyhyellä aikavälillä, mutta ei toimi kannustimena pitkäjänteiseen ja sitoutuneeseen oppimiseen. Tutkimuksessa ei selvitetty sitä, miksi virhekeskeistä opetusta suomalaisissa musiikkioppilaitoksissa on edelleen. Syitä voivat olla virhekeskeisyyden pitkä historiallinen traditio, instrumenttioppilaiden rooli opettajan referensseinä ja siitä kumpuava opettajan oma epävarmuus taikka opettajan puutteellinen osaaminen ilmaisullisten keinojen, improvisaation, sävellyksen ja sovituksen opetuksessa.

Kuten käsitteenmäärittelyssä todettiin, voimaantuminen on oppijan henkilökohtainen prosessi, joka hänen on itse käytävä läpi. Opettaja voi oikein toimiessaan usein voimaannuttaa oppilaitaan, mutta päinvastaisiakin kokemuksia on runsaasti. Mahdollistavan ympäristön vaikutus on merkittävä voimaantumisellemme, ja opettaja on osaltaan vastuussa myönteisen opiskeluilmapiiirin luomisesta ja ylläpitämisestä. Voimaantumista tuottavien osaprosessien tiedostamisella ja voimaantumista edistävien pedagogisten ratkaisujen tunnistamisella ja tunnustamisella voidaan yrittää edistää oppijan kokonaisvaltaista hyvinvointia.

Lähteet

1. [^] [abcdefghijklmnopqrstuvwxyz!](#) Siitonen, J. 1999. Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Opettajankoulutuslaitos, Oulun yliopisto.
2. [^] [ab](#) Anttila, E. 2011. Taiteen tieto ja kohtaamisen pedagogiikka. Teoksessa E. Anttila (toim.) Taiteen jälki. Taidepedagogiikan polkuja ja risteyksiä. Helsinki: Edita Prima.
3. [^] [abc](#) Opetushallitus. 2002. Taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet. Määräys 41/011/2002. Hakupäivä 24.9.2018. Helsinki: Edita Prima Oy.
http://www.oph.fi/download/123013_musiik_tait_ops_2002.pdf
4. [^] [abc](#) Judén-Tupakka, S. 2007. Askelia fenomenologiseen analyysiin. Fenomenologinen menetelmä empiirisessä tutkimuksessa. Teoksessa E. Syrjäläinen, A. Eronen & V-M Värri (toim.) Avauksia Laadulliseen tutkimukseen. Tampereen yliopistopaino.
5. [^] [Siljamäki, M., Anttila, E., Perttula, J. & Sääkslahti, A.](#) 2012. Tanssinharrastajien kokema voimaantuminen eri kulttuureista lähtöisin olevissa tanssimuodoissa. Liikuntatieteellinen tutkimusartikkeli. Liikunta & Tiede 49.
6. [^] [Laes, T.](#) 2006. Muuttuva musiikkikasvatus. Sosiokulttuurinen kritiikki musiikkikasvatuksen oppiakäsityksiin. Sibelius-Akatemia, Musiikkikasvatuksen koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Hakupäivä 24.9.2018.
<https://helda.helsinki.fi/handle/10138/235029>
7. [^] [abcdefghi](#) Korpinen, E. 1998. Student teachers' self, self-concept, and self-esteem: Promoting the development of student teachers' self-image during teaching practice. Teoksessa R. Erkkilä, A. Willman & L. Syrjälä (toim.) Promoting teachers' personal and professional growth. Opettajankoulutuslaitos, Oulun yliopisto.
8. [^] [ab](#) Aho, S. & Laine, K. 1997. Minä ja muut: kasvaminen sosiaalisuuteen. Helsinki: Otava.
9. [^] [ab](#) Salokoski, T. & Mustonen, A. 2007. Minä ja muut: kasvaminen sosiaalisuuteen. Katsaus tutkimuksiin sekä kansainvälisiin mediakasvatuksen ja -säätelyn käytäntöihin. Media-kasvatusseuran julkaisuja 2.

Metatiedot

Nimeke: Näkökulmia voimaannuttavaan kohtaamiseen instrumenttiopetuksen pedagogiikassa

Tekijä: Ruotsalainen Johanna; Tötterström Jouko

Aihe, asiasanat: kohtaaminen, musiikinopettajat, musiikkikasvatus, musiikkipedagogiikka, opiskelumotivaatio, oppimiskokemukset, soitonopettajat, voimaantuminen, vuorovaikutus

Tiivistelmä: Julkaisussa selvitetään musiikinopiskelijoiden kokemuksia instrumenttiopiskelusta musiikkioppilaitoksissa, vapaan sivistystyön koulutuksessa, toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa sekä ammattikorkeakouluissa voimauttavan kohtaamisen ja voimauttavan oppimisen näkökulmista. Vuonna 2017 tehty tutkimus pohjautuu sekä kirjallisuuteen että haastatteluihin, joihin osallistui kolme 28–35-vuotiasta musiikinopiskelijaa. He olivat opiskelleet instrumenttiaan 8–21 vuotta. Tarkastelun lähtökohtana on näkemys taiteen tekemisestä keinona opiskelijan itsetuntemuksen ja terveen itsetunnon kasvuun. Aineisto analysoitiin empaattisen eläytymisen keinoin fenomenologis-hermeneuttisella menetelmällä.

Soittamisen ja soitonopiskelun myönteiset merkitykselliset kokemukset tulkittiin voimaantumisenä, joka ilmeni onnistumisen tunteena, mielihyvästä, paremman osaamisen kokemuksena, uuden oppimisenä, itseilmaisun vapautumisena sekä yhteisöllisyyden kokemuksena. Soitonopiskelun kielteiset merkitykselliset kokemukset ilmenivät voimaantumisen esteinä. Niistä keskeisimmät olivat epäonnistumisen, turhautumisen, nolatuksi tulemisen ja häpeän kokemukset. Aineistosta nousseita teemoja jäseneltiin Juha Siitosen voimaantumisteorian (1999) kategorioiden mukaan ja peilattiin teoriassa esitettyihin voimaantumisen osaprosesseihin.

Tutkimustulosten perusteella voimaantumista tuottavilla ja voimaantumista estävillä kokemuksilla on merkittävää vaikutusta musiikinopiskelussa erityisesti oppijan päämäärien asettamiseen liittyvissä prosesseissa, motivaatioon ja sitoutumiseen liittyvissä prosesseissa sekä itsesäätelyyn ja tehokkuuteen liittyvissä prosesseissa. Tutkimus osoitti myös, että opettajan merkitys voimaannuttavan sosiaalisen toimintaympäristön mahdollistajana on keskeinen.

Julkaisija: Oulun ammattikorkeakoulu, Oamk

Aikamääre: Julkaistu 2018-11-02

Pysyvä osoite: <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2018101037947>

Kieli: suomi

Suhde: <http://urn.fi/URN:ISSN:1798-2022>, ePooki - Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut

Oikeudet: CC BY-NC-ND 4.0

Näin viittaat tähän julkaisuun

Ruotsalainen, J. & Tötterström, J. 2018. Näkökulmia voimaannuttavaan kohtaamiseen instrumenttiopetuksen pedagogiikassa. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 53. Hakupäivä xx.xx.20xx. <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2018101037947>.